

Кирикилиця В. В.,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ ЗІ СЛОВНИКАМИ

Стаття розглядає проблему розвитку навичок роботи зі словником, що є одним із засобів формування інішомовної комунікативної компетенції студентів немовних спеціальностей. Автор пропонує дидактичну модель роботи з лінгвістичними словниками та подає дані щодо наявності у студентів вмінь та навичок користування словником. У статті доводиться необхідність широкого залучення словників для набуття студентами інішомовної комунікативної компетенції, що сприятиме їхній успішній професійній діяльності в майбутньому.

Ключові слова: навички роботи зі словником, мовні навички, мовленнєві навички, види роботи зі словником, інішомовна лексика, дидактична модель, комунікативність, інішомовна комунікативна компетенція.

Статья рассматривает проблему развития навыков работы со словарем, что является одним из средств формирования иностранной коммуникативной компетенции студентов. Автор предлагает дидактическую модель работы с лингвистическими словарями и представляет данные по отношению к наличию в студентов умений и навыков пользования словарем. В статье доказывается необходимость широкого использования словарей для обретения студентами иностранной коммуникативной компетенции, что способствует их успешной профессиональной деятельности в будущем.

Ключевые слова: навыки работы со словарем, речевые навыки, виды работы со словарем, иностранная лексика, дидактическая модель, коммуникативность, иностранная коммуникативная компетенция.

The article deals with the problem of dictionary skills development which is one of the means of foreign language communicative competence formation. The author offers the didactic model of the linguistic dictionaries activity and gives information about students' abilities and skills in dictionaries usage. The article proves the necessity of wide dictionaries use by the students for acquiring the foreign language communicative competence which will favour their successful professional training in the future.

Key words: dictionary skills, language skills, speech habits, dictionary activities, foreign language vocabulary, didactic model, ability to communicate, foreign language communicative competence.

Засвоєння потоку інформації, що стрімко збільшується з кожним днем, неможливе без інтенсивного використання словників різних видів

і типів в навчальній і професійній діяльності. Крім того, зростаючі ділові та культурні зв'язки із зарубіжними країнами вимагають, щоб сучасні фахівці володіли іноземною мовою на рівні здійснення самостійного інформаційного обміну з діловими партнерами.

Важливим складовим елементом системи сучасної вищої освіти є іншомовна підготовка фахівців. Одним із напрямів програми навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах є спрямованість на спеціалізацію та майбутню професійну діяльність студентів [3]. Відповідаючи радикальним змінам, що здійснюються в національній системі вищої освіти в Україні, які були започатковані процесом інтеграції країни в європейський простір вищої освіти, навчальні програми іноземних мов спрямовані на “формування у студентів професійної мовної компетенції, що сприятиме їхньому ефективному функціонуванню у культурному розмаїтті навчального та професійного середовища” [2, с. 2].

Метою навчання іноземній мові є оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації для успішного виконання подальшої професійної діяльності [5]. В даному випадку йдеться про комунікативність як основний компонент навчання, що визначає кінцеву мету навчання іншомовного спілкування – набуття студентами комунікативної компетенції в усному і писемному мовленні, тобто здатності міжкультурного іншомовного спілкування в залежності від конкретної ситуації. Наведені обставини роблять актуальним розвиток навичок роботи зі словником, що сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетенції студентів немовних спеціальностей, тобто вміння правильно використовувати іноземну мову у відповідних реальних комунікативних ситуаціях.

Розробкою проблеми комунікативності в навчанні іншомовної компетенції займалися багато вчених і відомих методистів в різних країнах, а саме Ю. І. Пасов, Р. П. Мільруд та І. Р. Максимова, Г. Уїдоусан, У. Літлвуд, Е. Піфо та інші. Інтерес до комунікативності не є випадковим, переваги методу безперечні, він набуває все більшого значення в навчанні іноземних мов, адже практичне застосування комунікативного методу дає можливість розвинути здібності особистості та активізувати її творчі задатки [1, с. 2].

Метою статті є дослідження проблеми розвитку іншомовної комунікативної компетенції через формування вмінь і навичок роботи студентів немовних спеціальностей зі словником.

Комунікативну компетенцію студента можна розглядати як здатність здійснювати мовленнєву діяльність через реалізацію комунікативної, мовленнєвої поведінки на основі фонологічних, лексико-граматичних, соціологічних і країнознавчих знань та навичок відповідно до різноманітних завдань і ситуацій спілкування [6]. Формування у студентів професійної іншомовної комунікативної компетенції досягається шляхом

розвитку і вдосконалення фонетичних, лексичних і граматичних мовленнєвих навичок (мовна компетенція), котрі є складовими компонентами мовленнєвих вмінь (мовленнєва компетенція) – говоріння, читання, аудіювання і письма [4]. Не слід забувати і про соціокультурну компетенцію (знайомство з національною культурною специфікою мовленнєвої поведінки і здатністю користуватися елементами соціокультурного контексту, релевантними для породження і сприйняття мовлення з точки зору носіїв мови), яка, окрім мовної і мовленнєвої, також є складовою частиною комунікативної компетенції [7].

Досягти цього в умовах обмеженої кількості годин, що виділяється на навчання іноземним мовам на немовних спеціальностях, і різного рівня мовної підготовки студентів, що навчаються на немовних спеціальностях, надзвичайно складно.

За таких умов необхідно формувати таку особистісну якість як вміння використовувати різноманітні стратегії для реалізації дидактичних цілей, зокрема вміння працювати зі словником, який забезпечує задоволення і комунікативних, і пізнавальних потреб. Словник є одним із засобів, що відкриває можливості розширення комунікативного запасу не тільки для повсякденного спілкування, але й для вирішення професійних завдань. Забезпечуючи формування всіх видів мовленнєвої діяльності, словник допомагає реалізувати основну функцію навчання іноземної мови у ВНЗ – формування у студентів іншомовної комунікативної компетенції.

Наведемо основні завдання, що стоять перед студентами немовних спеціальностей в процесі роботи зі словником:

- 1) отримання інформації, яка б доповнювала та поглиблювала навчальний матеріал, що опановується студентами в процесі вивчення іноземних мов;
- 2) засвоєння словникового запасу іноземної мови;
- 3) формування необхідних вмінь та навичок користування іноземною мовою під час реального іншомовного спілкування.

Оволодіння лексиною є необхідною умовою використання мови як засобу іншомовної комунікації, а основна мета навчання лексики – це створення необхідних передумов для формування готовності до іншомовної діяльності. Накопичення мовних одиниць – перший крок до оволодіння іншомовною лексиною, яка є тим словесним матеріалом, якому студенти повинні навчитись швидко і легко оперувати в процесі спілкування. Збагачення словникового запасу полягає не стільки в його кількісному поповненні, скільки в якісному вдосконаленні, а саме – в усвідомленні значення кожного слова і засвоєнні сфери вжитку лексичних засобів іноземної мови. В реалізації цього завдання суттєву роль відіграють словники як засоби підвищення рівня володіння мовою і джерела інформації.

В ході проведення констатувального експерименту ми розробили дидактичну модель роботи з лінгвістичними словниками в процесі навчання іноземних мов. При цьому навчальна діяльність здійснюється через завдання, які реалізуються за допомогою методичних прийомів і вправ. Дана модель спрямована на розвиток мовних компетенцій студентів і складається з кількох послідовних взаємозв'язаних етапів:

1-й етап – ознайомлення із різними типами словників і вивчення самого словника: його суті, принципів побудови і характеристики властивих йому ознак, а також правила швидкого знаходження слів у них.

2-й етап – формування навичок роботи з різними лінгвістичними словниками. Це основний етап в структурі дидактичної моделі, адже від нього залежить створення бази, на якій розвиваються і вдосконалюються мовна, мовленнєва і соціокультурна компетенція студентів. Так як об'єктом опису будь-якого словника є слово, ми пропонуємо таку методику вивчення незнайомого слова за допомогою словника:

1. Знайдіть слово в словнику і визначте, яка це частина мови.
2. Уважно вивчіть орфографію незнайомого слова, пам'ятаючи, що розташування слів чітко підпорядковане закону внутрішнього алфавіту.
3. Знайдіть слово у словнику, уважно прочитайте всі його значення.
4. Виберіть значення, яке найточніше відповідає змісту тексту.
5. Уточніть вимову слова за транскрипцією.
6. Випишіть слово у свій словник.

Крім пошуку значення слова, правильної вимови та орфографії, ми можемо скористатися словниками для вивчення однокорених слів, граматичних форм слова, вживання у контексті, граматичного та лексичного сполучення слів і, безумовно, для збагачення словникового запасу користувача. Слід пам'ятати, що словники є не тільки довідниками і навчальними посібниками, а й цікавими пізнавальними книгами, з яких можна почерпнути інформацію країнознавчого характеру. А це в свою чергу забезпечить формування соціокультурної іншомовної компетенції.

3-й етап – виконання творчих завдань. Ці завдання можуть бути пов'язані із написанням творів, статей, доповідей, рефератів, реферуванням та виконанням літературного перекладу тексту.

Під час опитування викладачів і студентів нами було отримано інформацію щодо наявності у студентів вмінь користування словниками.

Відповіді на питання анкети “Чи знають студенти, як побудований словник, з чого він починається, які рубрики в ньому є?” та “Шукаючи слово у словнику, студенти кожний раз зазирають до алфавіту?” дають змогу зробити висновок про те, що лише половина студентів (57,1,3%) обізнані зі структурою словника, що має вирішальний вплив на ефективність його використання. Незнання студентами словника позбавляє їх можливості отримати більш глибокі і повні знання і, як наслідок, упо-

вільне процес навчально-пізнавальної діяльності. Хоча добре знання студентами алфавіту (94,5%), що є основою для початку роботи зі словником, вселяє оптимізм до подальшого успішного вивчення студентами структури і основних рубрик словника.

Дослідження також передбачало виявлення стану проведення студентами видів робіт зі словником на заняттях і під час самостійної роботи. Відповіді на питання анкети “Які види робіт зі словником Ви виконуєте?” свідчать про те, що в повсякденній практиці навчання студенти отримують обмежену кількість видів робіт зі словником. Частіше виконуються такі види робіт на заняттях, як пошук значення слова рідною або іноземною мовою (86,7%), та під час самостійної роботи виконання завдань з теми (70,1%). Рідше використовується словник для пошуку правильного написання (31,6%) і вимови слова на заняттях (18,7%), а також для опрацювання нового навчального матеріалу за вказаним джерелом інформації (16,8%) та підготовки доповіді, наукових повідомлень, рефератів під час самостійної роботи (11,5%). Ще рідше займаються студенти перекладом спеціальної фахової літератури із застосуванням словників (36,1%). Отже, слід зробити наголос на фрагментарному характері таких видів роботи зі словником.

Таким чином, ми розглянули основні види роботи студентів немовних спеціальностей зі словником, мета яких – сприяти формуванню іншомовної комунікативної компетенції студентів. Зазначені вище види роботи, безумовно, не вичерпують усього розмаїття форм і методів використання словників в процесі вивчення іноземних мов. Багато питань розвитку навичок роботи зі словником ще чекають своєї розробки як в теоретичному, так і в практичному плані.

Процес набуття студентами немовних спеціальностей іншомовної комунікативної компетенції стає значно ефективнішим за умови розвитку і вдосконалення студентами навичок роботи зі словником, що забезпечує більш високий рівень оволодіння мовою і надає можливість вступати у міжкультурне спілкування. Питання використання словників у процесі навчання іноземних мов викликає у студентів певні труднощі, тому залишається актуальним і для методичного дослідження, і для організації ефективного навчального процесу.

Література:

1. Бобильова О. Комунікативний метод як метод активізації творчих можливостей особистості // Англ. мова та література. – 2005. – № 26(108). – С. 2-4.
2. Навчальна програма дисципліни “Англійська мова професійного спрямування” – Київ: Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут”, 2008. – 10 с.
3. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Колектив

авторів: Г. С. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнко. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.

4. Програма з англійської мови для університетів/інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект/Колектив авторів: С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей, Ю. В. Головач. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 246 с.

5. Сенченко В. О. Формування іншомовної комунікативної компетенції студентів вищих технічних навчальних закладів. Гуманізм та освіта. Електронне наукове видання матеріалів VIII міжнародної науково-практичної конференції. 2006. <http://www.conf.vstu.vinnica.ua/2008/txt/>.

6. Федоренко Ю. Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування // Рідна школа. – 2002. – № 1 (864). – С. 63-65.

7. <http://www.durov.com/study/METODIKA609.doc>.